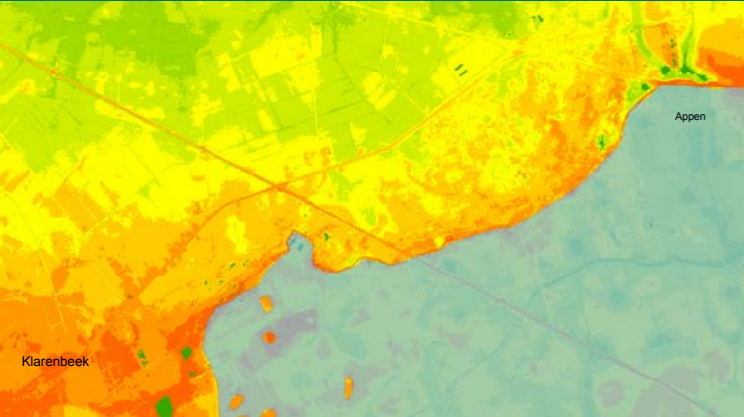

HET APPENSE SCHOUWPAD 12 KM

Kaartanimatie hoog water na aanleg Veluwe banddijk. Lange tijd stond het dal van de Voorsterbeek nog onder invloed van IJsselwater. De Noordelijke IJsselvallei is droog.

of dorpsbewoners die samenwerkten in het beheer over de woeste gronden. Ze maakten afspraken over het gebruik ervan. Ook regelden ze het onderhoud van dijken, sloten en wegen. Bij het pad liggen walrelicten, misschien wel stille getuigen van een landweer: een wal begroeid met doornhagen, braam, wilde rozen en ander stekelig groen. Zo'n wal kon voorkomen dat ongenode gasten de marke binnendrongen. Om er stiekem heiplaggen of turf te steken, bomen te kappen of ander onheil te stichten. Het allerergste was wel het verplaatsen van de grenssteen van de marke. Op wie dat waagde, kwam volgens het volksgeloof een vloek te rusten.

3 • *Huilende en Lachende Kolk*

De dijk krijgt in dit schaduwrijke gebied een rijzig karakter, wat wil zeggen dat die door een natuurlijke laagte loopt. Vlakbij liggen twee plasjes die vermoedelijk zijn ontstaan door dijkdoorbraken. Beide kolken werden binnengedijkt. Dankzij de kwel kent de oostelijke plas een betere waterkwaliteit. Reden waarom die de Lachende Kolk wordt genoemd. Gespeend van dat voordeel en daardoor somber ogend, heet de westelijke plas de Huilende Kolk. De dijk ligt aan de rand van de overstromingsvlakte van de Voorsterbeek. In de nabijheid lukte het de opgekropte Voorsterbeek al vóór de bedijking om zich een weg te banen door de dekzandenrug. Daarbij ontstonden langwerpige, ondiepe kolken. De naburige Appensche Kolken zijn voor een groot deel nog stille getuigen van deze natuurlijke doorbraken in een grijs verleden.

4 • *Appen: middeleeuws boerengehucht*

De buurtschap Appen is een zeldzaam fraai overblijfsel van een middeleeuws boerengehucht opgekomen op een dekzandrug aan de rand van de overstromingsvlakte van een nog grillige Voorsterbeek. Het natte karakter van de omgeving klinkt door in de naam Appen of Apede: waterrijk oord. In Appen zijn nog de patronen te herkennen van een brinkachtig cultuurland omringd door verspreid staande boerderijen. De nabije akkers werden vruchtbaar gemaakt met plaggen en potstalmest. De akkers waren omlijst met houtwallen die wild en loslopende vee moesten tegenhouden. Appen kende ook een eigen marke. Deze bezat heiden, vennen en veentjes op de omliggende woeste dekzanden en broekbossen langs de oevers van de Voorsterbeek.

5 • *Juffersgat*

Het Juffersgat is symbolisch voor het geweld van IJssel en Voorsterbeek. Herhaaldelijk spoelden hier dijken en grote brokken van de dekzandrug weg. Daarbij vormde het water weidse, diepe kolken. Deze wielen vloeiden op den duur samen tot een reusachtige plas. Een van die kolken ontstond in 1658, bij "die oude waede". De naam Juffersgat moet verband houden met een oud volksverhaal. Dit rept van een witte vrouwengestalte met vurige ogen, uitgedost in witte wapperende kleding. Ze laat zich alleen 's nachts zien en huist in een boom. Verteld werd ook dat naar het Juffersgat een spook is verbanen die de bewoners van de boerderij Keizershof in Voorst de stuipen op het lijf joeg.

Grafheuvel op landgoed Beekzicht

6 • *Prehistorische grafheuvels*

De dijk is in dit gebied geslonken tot een dwergje. Hij ligt hier klip en klaar op hoge delen van het dekzandlandschap. Deze hoge gronden trokken al in de prehistorie menselijke activiteit aan. Hier en daar liggen nog grafheuvels, vermoedelijk gebouwd op het einde van de Jonge Steentijd (2800-2000 voor Christus). De grafheuvels bestaan uit aarde of plaggen. Ze werden opgeworpen over het stoffelijk overschot van een persoon in een grafkist of urn. De heuvels werden ook later nog gebruikt om doden te begraven.

7 • *Krommedijkse Kolken*

De plas oogt min of meer als het cijfer acht. Dit is een aanwijzing dat hier twee wielen na elkaar zijn gevormd en met elkaar zijn gefuseerd. Na het ontstaan van de tweede kolk werd de dijk met een zwierige krul binnenom de beide kolken gelegd. Vermoedelijk is de Appense Dijk in dit eenzame oord doorgestoken. Misschien zelfs meermaalen. Met hoge IJsselstanden hielden water en ijs steeds vreselijk huis aan de Overijsselse kant van de rivier. Uit wanhoop roeiden inwoners van de oostelijke IJsseloever met hoogwater de rivier over om de Veluwe banddijk door te steken. De IJssel zou zich dan gaan ontlasten naar de noordelijke IJsselvallei. Het rivierwater zou daardoor gaan zakken. Vooral de dijk in het Appensche Veld was mikpunt bij die wilde acties. Tijdens watersnood werden dan ook extra veel mannen opgetrommeld om de Veluwe dijken met geweren en grepen te beschermen tegen Overijsselse indringers. De dijkwachten mochten van de dijkstoel zelfs schieten!

8 • *Klarenbeek*

Klarenbeek is een gaaf voorbeeld van een dorpje ontstaan rond nijverheid die aangetrokken werd door het gunstige klimaat voor het benutten van waterkracht. Hiertoe werd een beek omgeleid, bedijkt en 'opgetild' zodat een energie opwekkende waterval ontstond. Ook werd een spaarbekken – een wijer - aangelegd om er zekerder van te zijn dat altijd genoeg water beschikbaar zou zijn om de molen aan de praat te houden. De waterkracht werd gebruikt voor het aandrijven van een koperslagerij. De fabrikant, Jan Richard Krepel, liet rond 1842 een sjiek huis bouwen. Bovendien tastte hij in de beurs voor de bouw van een kerkje waarin ook de omwonende katholieke arbeidersgezinnen de mis konden bijwonen. In Klarenbeek herinnert nog veel aan deze bewogen historie.

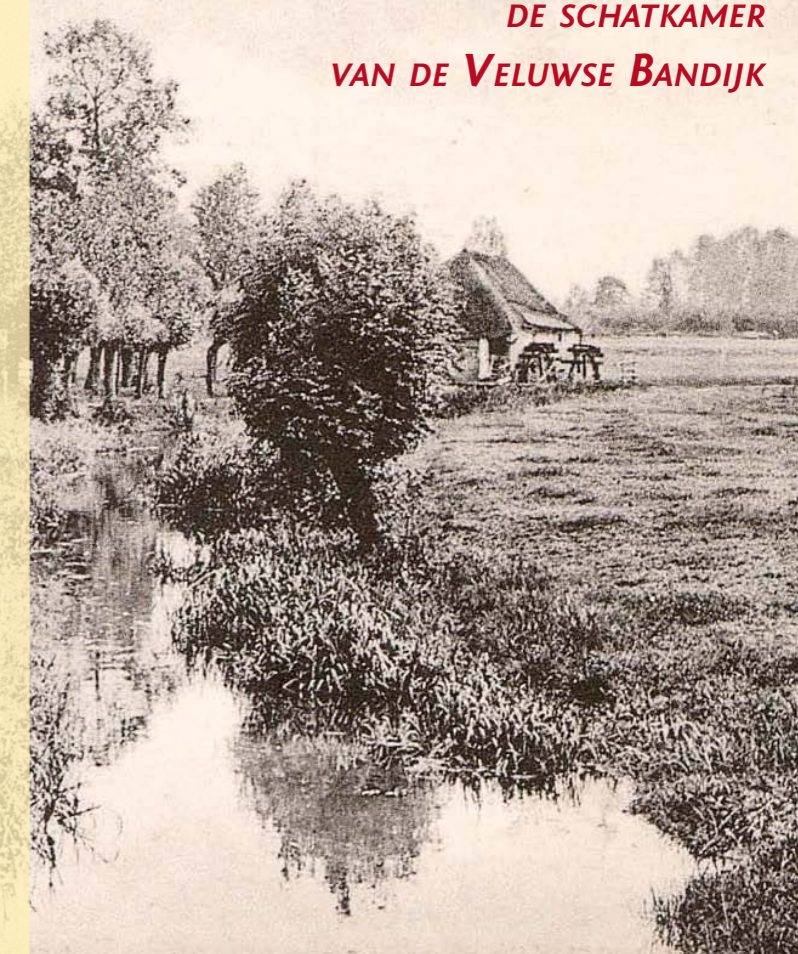
Het Appense Schouwpad

De wandelroute leidt door het landschap van een van de verrassendste dijken van Nederland: de Appense Dijk. Dit dijkje werd rond 1435 aangelegd. Het vertelt op een unieke manier over de geaardheid van het landschap rond het buurtschap Appen en de belangen die hier van oudsher speelde. De vele sporen van de strijd tegen het water zijn goed zichtbaar. Maar het dijkje biedt ook kans op ontdekking van zeldzame dieren en planten.

Wandelen over het spannendste dijkje van Nederland

ONTDEKKINGSTOCHT DOOR DE SCHATKAMER VAN DE VELUWSE BANDDIJK

Praktische informatie

- De afstand is 12 km. Bordjes met rood-witte pijlen wijzen u de weg.
- De nummers op de plattegrond verwijzen naar de bezienswaardigheden langs de route.
- De wandeling is niet geschikt voor kinderwagens of rolstoelen, vanwege de onverharde en smalle paden. In geval van regen wordt waterdicht schoeisel aanbevolen.
- Het wandelpad loopt over terrein waar ook soms wild beschutting vindt. Om de dieren niet te verstoren dient u op de paden te blijven.
- Betreden op eigen risico: de route komt over particulier terrein. De eigenaren hebben toestemming gegeven om over hun land te gaan. Zij vertrouwen erop dat u geen afval achterlaat en hun eigendom respecteert.

Colofon

productie – gemeente Voorst

tekst – Ferdinand van Hemmen en Landschapsbeheer Gelderland

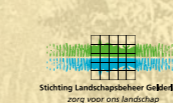
illustraties en beeldmateriaal – Peter Eekelder, Ferdinand van Hemmen, Johan Zwanenburg, Landschapsbeheer Gelderland en www.oud-apeldoorn.nl

vormgeving en kaart – Studio Nuijten

Met speciale dank aan de particuliere grondeigenaren

Als u een melding hebt van schade of afval neemt u dan contact op met de gemeente Voorst, www.voorst.nl. Het Appense Schouwpad is mede mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland, Waterschap Vallei en Veluwe, Gemeente Voorst en Stichting Landschapsbeheer Gelderland.

2013, 1^e druk Voorst. Alle rechten voorbehouden

HET APPENSE SCHOUWPAD 12 KM

Beleef het mooie landschap rondom het buurtschap Appen.

Wandelend over een middeleeuwse dijk langs de Voorsterbeek maakt u kennis met het prachtige buitengebied van de gemeente Voorst.

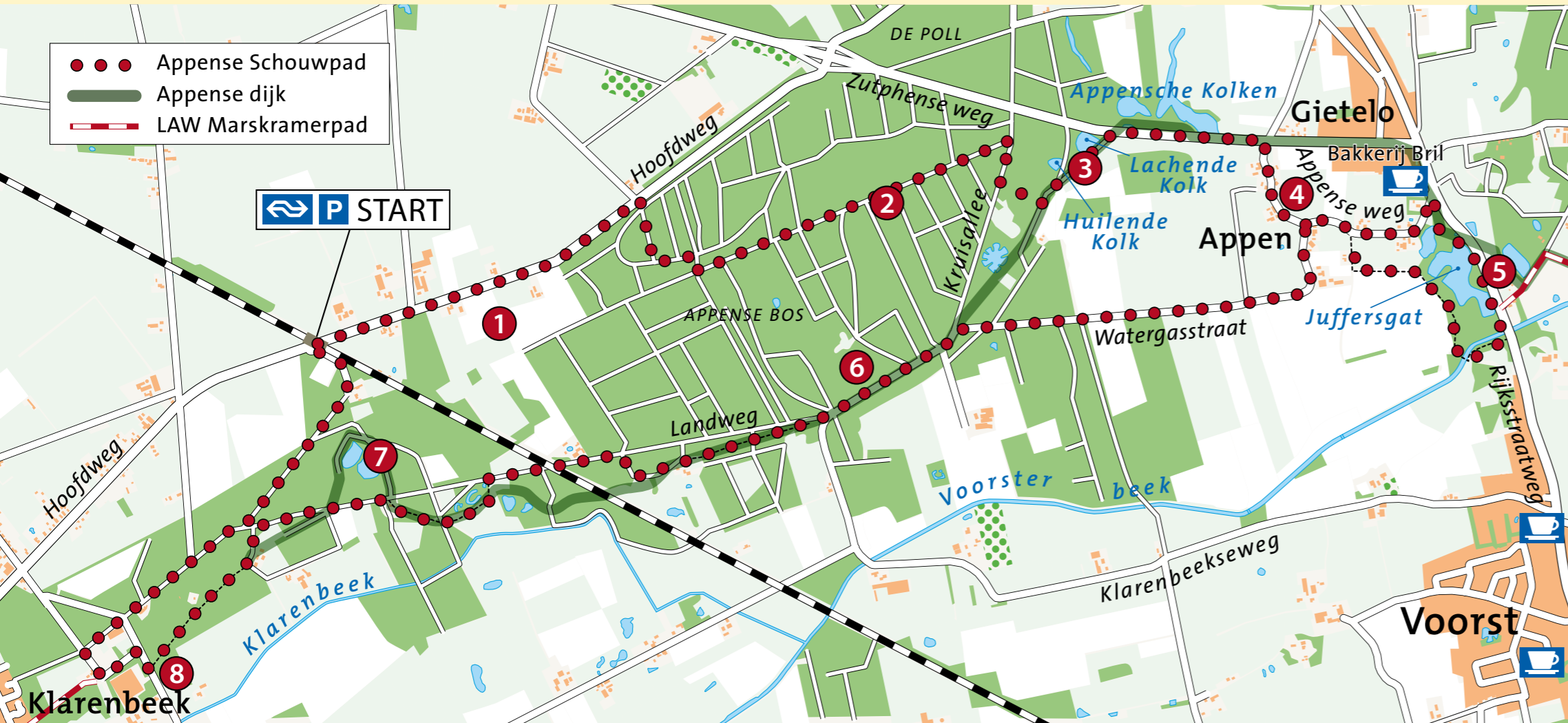
U ontdekt de sporen van een lange strijd tegen het water. De Appense Dijk maakt deel uit van de Veluwe Banddijk, gelegen tussen Wapenveld en Klarenbeek.

Startpunt > Parkeerplaats bij station Klarenbeek. Ook kunt u op andere plekken langs de route starten.

Openbaar vervoer > NS-station Klarenbeek (verbinding Apeldoorn-Zutphen).

Horeca > Bakkerij Bril, Rijksweg 24, Voorst.

Route, kaart en markering > De route (12 km) is op de kaart in rood aangegeven. Als u bij (5) het oostelijk gelegen Marskramerpad (rood-witte markering) volgt, kunt u via de Appense Dijk van station Klarenbeek naar Deventer lopen.

OVERSTROMINGEN

De Appense Dijk moest de noordelijke IJsselvallei beschermen tegen overstromingen vanuit het stroomgebied van de huidige Voorsterbeek. Die beek kon geweldig aanzwellen door toevloed van regen- of smeltwater vanaf de stuwwal en de dekzandhoogten aan de rand ervan. De wateroverlast verergerde nog als de uitwatering op de IJssel in het honderd liep. Dat gebeurde als de IJssel zelf ook hoog stond. Het kwam zelfs voor dat de rivier zich dan ontlaste naar het dal van de Voorsterbeek, de wijde omgeving onderdompelend.

TEKEERGAAN

De kaartanimatie op de andere folderzijde geeft een indruk van de ligging van de dijk ten opzichte van het gebied waar beek en rivier flink konden tekeergaan. De Appense Dijk was onderdeel van het stelsel van dijken van de Noordelijke IJsselvallei. Deze bedijking zigzagde vanaf de hoge gronden bij Klarenbeek langs de rand van het dal van de Voorsterbeek naar Voorst. Om daarna noordwaarts te draaien en de IJssel-oever te volgen tot in het benedenste deel van de streek, bij Wapenveld, waar IJssel en Veluwezoom elkaar bijna raken.

SCHOUWPAALTJES

In de vorige eeuw is de Appense Dijk grotendeels afgedankt door de bouw van een dijk met gemaal in de uitmonding van de Voorsterbeek. Maar het middeleeuwse dijkje is nog wonderlijk goed bewaard gebleven. Zo ook de vele plassen –wielen– ontstaan als gevolg van het doorbreken of het doorsteken (!) van het dijkje. Verweerde schouwpaaltjes herinneren nog aan de tijd dat de dijkgraaf van het toenmalig polderdistrict Oost-Veluwe ieder jaar het dijkje inspecteerde. Sinds de 19e eeuw is het landschap rond de Appense Dijk compleet veranderd. Heiden maakten plaats voor bossen. Haast overal raakte de dijk in het lommer van hoogopgaand geboomte.

ECOLOGISCHE PAREL

Intussen is rond het dijkje Moeder Natuur gaan gedijen. Dassen graven burchten in het dijklichaam. Grijs zandbijen nestelen in de dijkkrui. Kroeskarpers jagen op diertjes op de plantenrijke kolkbodems. Wriemelende nesten van rode mieren rijzen op aan de plasovers. En reeën rusten uit in een dennenbosje rond de dijk. De Appense Dijk is daardoor ook een ecologische parel geworden. Langs de dijkroute kunnen daardoor ook flora en fauna voor aangename verrassingen zorgen. Al zijn de aller kwetsbaarste natuurgebiedjes wel buiten de route gehouden.

18de eeuwse kaart met Veluwe Banddijk

BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 • Station Klarenbeek

Klarenbeek zou nooit een stationnetje hebben gehad als het geen houtzagerij had gehad waar hout werd bewerkt voor het maken van sigarenkistjes. Aanwezigheid van waterkracht opgewekt door beken en een overvloed van bossen voor houtproductie hadden geleid tot het ontstaan van die fabriek rond 1871. De eigenaar van de houtzagerij haalde alles uit de kast om een aftakking met de treinhalte te krijgen van de spoorwegverbinding Zutphen-Apeldoorn. In 1882 kreeg Klarenbeek zijn stationnetje. Een paardenspoorweg onderhield de verbinding tussen de sigarenkistzagerij en de treinstopplaats.

2 • Ontoegankelijke markegrens

Rond het pad in het Appense Bos lag vroeger de grens tussen de marken Appen en Gietelo. Marken waren organisaties van buurt-

Station Klarenbeek

